

Г.П. Іванчук

**Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини**

УРОКИ ФІЛОСОФІЇ У ШКОЛАХ США

У педагогіці та дитячій психології, як зарубіжній, так і вітчизняній, протягом досить тривалого часу панувала установка Ж.Піаже, згідно з якою здібність до абстрактного мислення з'являється у людини в 10-12 років, а до цього часу вона мислить перцептивно й афективно. Відповідно до цього, шкільні програми розроблялися з урахуванням означеного природного порогу, щоб не нав'язувати учням того, чого вони в силу вікових особливостей не спроможні здійснити. Однак уже у 70-і роки минулого століття ці погляди зазнали критики, внаслідок чого зазначений поріг почав знижуватися. З'являються праці, в яких на основі експериментальних даних доводиться думка щодо доцільності використання раннього періоду для вироблення та тренування різноманітних мислительних і поведінкових навичок, у т.ч. й навичок мислити за допомогою абстрактних категорій.

Сьогодні доведено, що інтелект людини має спроможність розвиватися протягом порівняно короткого періоду життя – від 4-х до 6-7 років. При цьому основна вага (70-80%) припадає на природні здібності дитини і лише 20-30% залежать від навчання в соціумі. Ґрунтуючись на цьому положенні, американські дослідники дійшли висновку про необхідність якомога раніше впроваджувати в навчальний процес характерних для філософії інструментів. Тому уроки філософії у школах США розпочинаються з початкових класів.

Свою позицію американські дослідники обґрунтовують тим, що в розвитку інтелекту не існує різких якісних стрибків. Спроможність до абстрактного мислення присутня вже у дитини молодшого шкільного віку; перцептивне та афективне сприймання світу неможливе без мислення вищого порядку. Звідси випливає, що абстрактні філософські розмірковування є доступними для мислення дітей і основне завдання полягає в тому, щоб визначити чому і як саме їх треба навчати.

У ранньому віці мислення не є рефлексивним. Світ постає перед дитиною у вигляді естетичного цілого, нерозчленованої на „Я” і „не-Я” тотожності. Для того, щоб природний і спонтанний подив перед світом трансформувався у рефлексивний і саморефлексивний, дитина має насамперед звернути увагу на власне „Я”, його духовні й тілесні іпостасі, а також на такі потужні інструменти, що є у її розпорядженні, як мислення й мова. Не запустивши у навчальний процес механізм рефлексії про саму себе, не можна вести мову про філософствування.

Іншою передумовою уроків філософії у школах є той факт, що із вступом до школи, дитина стикається з цілком структурованим оточенням, до якого їй необхідно пристосовуватися. Замість висловлень, значення яких зрозумілі лише в конкретному контексті, з'являється шкільна мова – універсальна й безвідносна до контексту, позбавлена прихованих натяків. Природна загадковість домашнього і сімейного вогнища замінюється стабільним, структурованим оточенням. Така ситуація мало надихає зростаючу особистість, не стимулює прояв нею енергії. Це призводить до виснаження базового запасу ініціативи, винахідливості й інтелекту дитини. Отже, робить висновок М.Ліпман, „школа дає менше природних спонукальних стимулів для мислення, порівняно з домашнім оточенням. Наслідком цього стає втрата інтересу до навчання” [2, с.8].

Уроки філософії є тим засобом, який може ефективно подолати цей недолік. Адже вона найбільшою мірою відповідає природним нахилам дитини, спираючись на такі, притаманні їй почуття, як допитливість, подив, потреба пізнавати світ в ігровій формі й одержувати від цього задоволення, схильність до пригод, у т.ч. й інтелектуальних, наслідком чого має стати попередження або подолання означеного недоліку.

Іншим чинником впровадження цього курсу, починаючи з початкових класів, виступає властиве дітям молодшого шкільного віку гостре відчуття того, що відбувається, яке досить часто поєднується з нерозумінням характеру зв'язку між предметами, який вони починають вибудовувати на власний

розсуд. Інакше кажучи, їм необхідні „і моделі самої розумності, й моделі її досягнення. Останнє краще забезпечується відповідною програмою і колективом дітей-однолітків” [2, с.9].

Водночас американські дослідники акцентують на тому, що учні можуть одержати дійову практику через обмін думками й винайдення згоди лише в тому випадку, коли вони від самого початку „стикаються з проблемами, які їх безпосередньо стосуються, і дійсно є невирішеними”. Саме тут філософія як навчальна дисципліна, звичайно реконструйована для того, щоб бути доступною навіть молодшим школярам, може виявитися досить корисною. Це відбувається тому, що „філософія дає людям ідеї для розмірковування – ідеї, які ніколи не зникають, оскільки залишаються предметом суперечок протягом віків” [3].

Література:

1. Липман М. Рефлексивна модель практики освіти / Липман М. // Шлях освіти. – 2005. – № 8. – С.7 –15.
2. Рогачева Е.Ю. Педагогика Дж.Дьюи в контексте разных культур / Рогачева Е.Ю // Педагогика. – 2003. – № 8. – С.88 –96.
3. Липман М. Мышление и школьная программа // <http://home.microsoft.com/intl/ru>.